

VAD ÄR RÄTT, VAD ÄR FEL ?

- etiska frågeställningar inom hållbar utveckling

Yrkesakademin
i Österbotten

DEFINITION AV CENTRALA BEGREPP

Etik= *Hur vi tänker; gör vi rätt eller fel?*

Etik är en del av vetenskapen filosofi.

Människans uppfattning om vad som är rätt och fel.

Moral= *Hur vi handlar; rätt eller fel. Dvs*

vad vi gör och handlar i enlighet med allmänt accepterade regler för rätt och orätt.

Värdegrund= *är vår gemensamma etiska grundval. Vi kan representera en nation, en grupp eller en arbetsplats.*

ETIK OCH VÅR OMVÄRLD

Vi lever i olika nätverk och påverkas av vår omgivning tex av föräldrar, klasskamrater, kompisar, arbetsplatser, medier, samhället

- Som påverkar vår etik och moral och
- Som påverkar och formar våra värderingar, åsikter och handlingar

KORT REPETITION AV BEGREPPET HÅLLBAR UTVECKLING

Förenta Nationerna (FN) var först med att definiera begreppet hållbar utveckling år 1987:

"Hållbar utveckling är en utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodoses sina behov."

Under årens lopp fanns det behov av att utveckla begreppet hållbar utveckling. År 2015 publicerade FN programmet för hållbar utveckling; Agenda 2030. Agenda 2030 innehåller 17 st globala mål för en ekonomiskt, socialt och ekologisk hållbar utveckling.

Vårt nuvarande regeringsprogram (år 2019) innehåller mål för utveckling av hållbar utveckling i Finland.

Hållbar utveckling delas in i tre hållbarhetsområden: social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet.

1) Ekologisk eller miljömässig hållbarhet=

Områden och faktorer som har med jordens ekosystem och bärkraft att göra. Frågor om växthusgaser, vattenkvalitet, biodiversitet, markhälsa är exempel på frågor inom detta område. Produktion och konsumtionen av varor och tjänster får inte belasta ekosystemens bärformåga, dvs. naturen måste hinna återskapa uttagna resurser. Ordlista: **ekosystem**; allt levande och dess livsmiljö i ett område, **biodiversitet**; mångfald av både arter och livsmiljöer

2) Social och kulturell hållbarhet=

Områden och faktorer som har med individens och samhällets välfärd; det handlar om rättvisa, jämlikhet, tillit och delaktighet i samhället och om människans möjlighet att förverkliga sina grundläggande mänskliga behov i samhället tex utbildning och arbete. I den här processen blir begrepp som rättvisa, tolerans, fred, demokrati, inkludering, människovärde, jämlikhet, jämställdhet, rättigheter/skyldigheter, förtroende och tillit viktiga. Social hållbarhet är av avgörande betydelse för det demokratiska samhället. Ett socialt hållbart samhälle tål påfrestningar, är anpassningsbart och förändringsbenäget (resilient).

3) Ekonomisk hållbarhet=

Ekonomi innebär att hushålla med resurser t.ex. inkomster, skulder, besparingar, egendom etc. **Ekonomisk hållbarhet** innebär att använda, vårda och underhålla mänskliga och materiella resurser för att skapa långsiktigt hållbara värden (tex kapital, kunskap, råvaror) genom bättre utnyttjande, återanvändning och återvinning av såväl förnyelsebara resurser som icke förnyelsebara resurser. Ekonomisk hållbar utveckling innebär till exempel att det är viktigt hur saker och ting produceras och vilka produkter människorna köper och konsumerar. Den sociala hållbarheten förutsätter en fungerande ekonomi. Inom hållbar ekonomi diskuteras idag om det är nödvändigt med en kontinuerlig ekonomisk tillväxt.

ETIK & EKOLOGISK HÅLLBARHET. MILJÖETIK

Frågeställningar och diskussion inom miljöetik:

Vad är vår, homo sapiens, plats och uppgift i naturen? Är vi en art bland andra arter eller är vi naturens förvaltare? Har andra arter eller ekosystem ett egenvärde eller ett instrumentellt värde (=är nyttiga för människan)?

Med **antropocentrism** (antropos=människa) innebär att vi skall sträva efter vår, homo sapiens, "blomstring" dvs använda och utveckla vår potential. Detta innebär att människan är i en högre position i naturen och har därmed rätten att fullt utnyttja naturen.

Djupekologi innebär att människan är en integrerad del av hela naturen och djupekologi innebär också att vi skall låta naturen ha sin egen gång, utan vår inblandning tex skogsbrand, reglering av djur-populationer.

Ecocide eller Ekocide definieras som "omfattande skada på eller förstörelse av ekosystem eller livsmiljö inom ett avgränsat geografiskt område". Det finns två typer av ekocide, den ena orsakas av människan tex skövlingen av Amazonas regnskog, kärnvapenkrig. Den andra sker i naturen utan direkt inblandning av människan tex tsunamier, orkaner mm. Idag jobbar man förs att ekocid skall definieras som ett internationellt brott och att ekocidlagstiftningen skulle kunna vara en del av Rom-stadgan. www.endecocide.se.

Rom-stadgan omfattar de allvarligaste brotten som angår hela det internationella samfundet och är grunddokumentet för Internationella Brottsmålsdomstolen i Haag (ICC). Brott som idag behandlas i Haags brottmålsdomstol är folkmord, brott mot mänskligheten, krigsförbrytelser och aggressionsbrott.

FRÅGESTÄLLNINGAR OCH DISKUSSION INOM MILJÖETIK; FORTSÄTTER

Överkonsumtion är ett stort etiskt problem! Förbrukar vi så att naturens bärkraft överskrids? Förbrukar vi så att permanenta skador uppstår? Förbrukar vi kommande generationers naturresurser? Har alla lika rätt till naturresurserna?

Jordens **befolkningsmängd ökar**; hur påverkar det vår miljö ?

Vem betalar kostnaderna för miljöförstöringen?

Den som förorenar eller den som drar nytta av verksamheten eller den som har råd?

Eller drabbar kostnaderna de allra fattigaste utan att de själva kan påverka det?

Till exempel **exporter vi våra miljöproblem** såsom farliga avfall tex plast, datorer, kärnavfall?

"Not in my backyard" tex "vindkraft ; ja gärna, men inte där jag bor".

Miljöflyktingar på grund av t.ex. torka, höjda havsnivåer; hur förhåller vi oss till detta i framtiden?

Försiktighetsprincipen. Om vi är osäkra på huruvida en verksamhet eller åtgärd ger upphov till påtaglig skada, så skall vi utöva extra försiktighet.

Risk=sannolikhet*konsekvens. Riskerna kan jämföras med varandra tex inom energiproduktion (kärnkraft med kol), medicinernas biverkningar i jämförelse med nytta, matproduktion; bekämpningsmedels nytta och skada.

Flyttar vi fram miljöproblem till följande generationer?

TILLSAMMANS KAN VI GÖRA SKILLNAD; VAD HAR HITTILLS GJORTS

Positiva exempel på åtgärder som skett under åren; Avfallshanteringens utveckling i Finland, energiomvandling från fossilt bränsle till fossilfritt, vår kunskap om kemikaliers påverkan på miljön tex Freonets inverkan på ozonlagret, växthusgasernas utsläpp i Finland har minskat med 24% under åren 2005-2020, enligt Finlands Miljöcentral.

Teknikens möjlighet att förbättra ekologisk hållbarhet tex tekniska kolsänkor på kommande, energieffektivitet förbättras?

Utbildningens påverkan på framtida lösningar inom hållbarhet.

Cirkulär ekonomins möjlighet att påverka vår konsumtion av naturresurser.

ETIK & SOCIAL HÅLLBARHET

Frågeställningar och diskussion inom social hållbarhet

Hur kan man till exempel förbättra **jämlikhet och mångfald** när en organisation/företag anställer en person? Anonym rekrytering?

Etiskt dilemma mellan social och ekologisk hållbarhet
tex skapandet av nya arbetsplatser stärker den sociala hållbarheten i samhället men ur miljösynvinkel är det viktigt inom vilka branscher arbetsplatserna skapas.

Hur kan organisationer tex en läroanstalt **stärka inkludering, delaktighet och gemenskap?**

Hur kan vi utveckla vår **tillit och förtroende till myndigheterna** tex covid pandemins myndighetsrekommendationer.

Det kan finnas konflikter mellan olika grundläggande rättigheter att beakta tex vår rätt till rörelsefrihet, hälsa, näringsfrihet, självbestämmande etc.

ETIK & EKONOMISK HÅLLBARHET

Icke förnybara resurser. Är det ekonomiskt hållbart att tex icke förnybara naturresurser används i huvudsak i rika länder?

Ägandet av förnybara resurser. Skall tex Finland dela med sig av sitt rena dricksvatten och sin biomassa som fungerar som kolsänka tex växande skog?

Cirkulär ekonomi förbättrar den ekonomiska hållbarheten. Ge exempel.

Etiska investeringar. Är det möjligt att investera i företag som jobbar med ekonomisk hållbarhet. Ge exempel.

Inkomstnivå. Vad skall en skälig lön räcka till?

Generationsperspektiv. Vem ska betala våra framtida pensioner? Hur många personers uppehälle betalar en person som är i arbete?

Skatter. Sociala och ekologiska hållbarheten förutsätter att vi betalar skatt.

Denna text är producerad inom ramen för projekt Spektrum

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Svenska
kulturfonden

LEADER
Aktion
Österbotten

YVA!
Yrkesakademien
i Österbotten

Källor: kestavakehitys.fi, keke.bc.fi/Kestava-kehitys/, www.eduskunta.fi, folkhalsomyndigheten.se,
globalamalen.se, kth.se, sysav.se, *Miljöetik – Från problem till lösning*, O.Torpman 2017, *Öppna
frågor 2 Etik, Klockars etc 2018*, www.larare.at